

10. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т.1. / Редкол. С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.
11. Цал – Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз: підручник / Ю. С. Цал – Цалко. – Київ: Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.
12. Шиян Д. В. Фінансовий аналіз: Навч. посібн. / Д. В. Шиян, Н. І. Строченко. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 240 с.
13. Литвин Б.М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Б. М. Литвин, В. М. Стельмах – К.: «Хай-Тек Прес», 2008. – 336 с.
14. Серединська В.М. Економічний аналіз: навчальний посібник / В.М. Серединська, О.М.Загородна, Р.В.Федорович. – Тернопіль: Видавництво Астон, 2010. – 624 с.
15. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. Я. Базилінська – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 328 с.
16. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
17. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова Національного банку України № 351 від 30.06.2016 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановою НБУ № 5 від 16.01.2017 р.) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>
18. Порядок проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самоокупності, а також визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, обслуговування якої здійснюватиметься за рахунок коштів бенефіціара: Наказ Міністерства фінансів України № 616 від 14.07.2016 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1095-16/page>

УДК 336.1

Бобух С.О.

*аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету
імені Григорія Сковороди*

УПРАВЛІННЯ АКУМУЛЯЦІЄЮ І ВИТРАЧАННЯМ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ

У статті охарактеризовано ефективність витрачання бюджетних коштів. Вказано показники ефективності витрачання бюджетних коштів, які використовують при проведенні аналізу. Проаналізовано основний метод управління ефективністю витрачання бюджетних коштів – бюджетування.

Ключові слова: акумуляція, бюджетні кошти, ефективність, управління, витрачання, державне бюджетування.

Бобух С.А. УПРАВЛЕНИЕ АККУМУЛЯЦИИ И РАСХОДОВАНИЯ БЮДЖЕТНЫХ СРЕДСТВ И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТИРОВАНИЯ

В статье охарактеризованы эффективность расходования бюджетных средств. Указаны показатели эффективности расходования бюджетных средств, используемых при проведении анализа. Проанализированы основной метод управления эффективностью расходования бюджетных средств – бюджетирование.

Ключевые слова: аккумуляция, бюджетные средства, эффективность, управление, расходования, государственное бюджетирование.

Bobukh S.O. MANAGEMENT ACCUMULATION AND BUDGET SPENDING AND ITS IMPACT ON PUBLIC PERFORMANCE BUDGETING

The article described the effectiveness of budget spending. Specified performance of budget funds used in the analysis. The basic method of management efficiency of budget spending – budgeting.

Keywords: accumulation, budget, performance management, spending, government budgeting.

Постановка проблеми. Управління акумуляцією і витрачанням бюджетних коштів та його вплив на ефективність державного бюджетування – одне з головних питань розгляду сьогодення. Контроль за їх використанням повинен здійснюватися за допомогою певних індикаторів та показників. Ефективне і раціональне витрачання бюджетних коштів – проблема, яку намагаються вирішити протягом багатьох сторіч.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти бюджетування розкрито в працях таких вітчизняних науковців, як: В. Базилевич, В. Дем'янишин, Т. Єфименко, І. Запатріна, Є. Іонін, О. Кириленко, Е. Лібанова, І. Лук'яненко, І. Луніна, В. Опарін, К. Павлюк, В. Федосов, І. Чугунов, С. Юрій та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідженням даної теми займалися багато науковців, проте це питання потребує наукових досліджень і сьогодні.

Постановка завдання полягає у дослідженні та аналізі управління акумуляцією і витрачанням

бюджетних коштів та його вплив на ефективність державного бюджетування в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вирішення питань забезпечення ефективного використання бюджетних ресурсів потребує визначення основних засад аналізу їх витрачання.

Під ефективністю розуміють одержання максимального ефекту від проведення певних операцій. Але якщо в підприємницькій діяльності поняття ефективності відображається в таких показниках, як чистий прибуток, рентабельність, прибуток на акцію, то для аналізу державного бюджету використовують інші підходи. Перш за все необхідно визначити, чи відповідає витрачання коштів поставленим задачам. Разом з тим, враховують співвідношення між витратами та одержаними результатами. Важливим фактором є і строки надання послуг і придбання товарів, що здійснюються за рахунок бюджету.

При проведенні аналізу ефективності витрачання бюджетних коштів використовують такі показники, як:

1) відповідність витрачання коштів поставленим цілям і задачам;

2) рівень задоволення потреб суспільства в процесі витрачання коштів бюджету;

3) оптимізація (досягнення раціональних обсягів) витрачання коштів з метою вирішення поставлених задач;

4) забезпечення черговості витрачання коштів за визначеними напрямками;

5) відповідність фактичної вартості товарів та послуг, придбаних за бюджетні кошти, справедливій вартості;

6) дотримання строків оплати продукції (товарів, послуг), що купуються за бюджетні кошти.

Досягнення фінансової ефективності розглядають в економічній теорії як одержання максимального ефекту за умов витрачання визначеного обсягу коштів. А ефект відображається в наведених вище показниках. У такому разі для проведення аналізу ефективності витрачання коштів бюджету потрібно визначити кожний із показників, які можна згрупувати в такі розділи:

1) ступінь задоволення потреб суспільства, якого передбачено досягнути в процесі витрачання коштів;

2) визначення співвідношення між досягнутими результатами та обсягами витрат;

3) врахування фактора часу в процесі використання бюджетних коштів.

Ступінь задоволення потреб суспільства у зв'язку з реалізацією бюджетних програм визначають, порівнюючи досягнуті результати з запланованими цілями. Якщо кошти бюджету витрачаються відповідно до затвердженого кошторису, тоді є узгодженість між метою та результатами використання ресурсів. Але у певних випадках, враховуючи динаміку розвитку країни в умовах переходу до ринкової економіки, доцільно здійснювати коригування цього процесу. Використання коштів з метою фінансування витрат, безпосередньо не пов'язаних з кошторисом, не завжди треба розглядати, як нецільове їх витрачання. Адже при цьому ми можемо також досягнути певного ефекту. Але такі корективи доцільно вносити до відповідних кошторисів.

Тому з погляду задоволення потреб суспільства неефективне використання бюджетних коштів зводиться до таких видатків, які є необов'язковими та не відповідають кошторису. Це лише один із аспектів аналізу ефективності витрачання бюджетних коштів.

Визначення ефекту передбачає розгляд співвідношень між досягнутими результатами та витратами. Адже надання тих чи інших послуг населенню можливе з більшими або меншими обсягами витрат. У випадках, коли товари або послуги сплачуються за завищеними цінами, то ресурси витрачаються надмірно. І навіть за умов задоволення потреб населення (за якістю та кількістю товарів і послуг) у таких ситуаціях витрачання бюджетних коштів не можна розглядати як ефективне.

Врахування фактора часу передбачає, що заплановані видатки мають здійснюватися в установлені строки. У разі, коли передбачені кошторисом виплати, надання послуг або придбання товарів проводяться з порушенням прийнятих термінів, витрачання бюджетних ресурсів також вважають неефективним. У такому разі задоволення потреб населення здійснюється з порушеннями, що знижує якість державних програм. Так, якщо державні службовці одержують заробітну плату із затримкою в кілька місяців, це погіршує їхній життєвий рівень. Одержання передбачених виплат у майбутні періоди

незавжди може повністю компенсувати попередні витрати [1, с. 193-195].

На сучасному етапі основним методом управління ефективною витрачання бюджетних коштів є бюджетування, основна мета якого – розподіл бюджетних коштів з урахуванням і залежно від досягнення конкретних суспільно важливих цілей відповідно до пріоритетів державної політики. Цей метод спрямований на досягнення соціально-економічних ефектів від надання бюджетних послуг та діяльності держави, моніторинг і контроль за реалізацією поставлених цілей і результатів, а також забезпечення якості бюджетного планування та управління державними фінансами.

У сучасній економіці метод бюджетування на державному рівні здійснюється у формі бюджетних та державних цільових програм. Однак процес їх розробки і реалізації супроводжується проблемами, які потребують розв'язання. Серед них варто виділити визначення пріоритетних цілей державної політики та їх чітке формулювання; прийняття великої кількості програм при недостатньому обсязі їх фінансування; встановлення критеріїв оцінки досягнення поставлених завдань; розроблення єдиної системи показників результативності діяльності; введення персональної відповідальності за виконання конкретної програми і досягнення запланованих результатів та ін. [2, с. 228-229].

Ефективність бюджетних витрат неможливо оцінити без чітких показників результативності, що характеризують стан і визначають напрями бюджетної політики щодо подальшого фінансування державних програм. З цією метою на стадії планування бюджету необхідно розробити показники, що сприятимуть оцінюванню ефективності здійснених бюджетних витрат і ступеню досягнення поставлених цілей. Для цього застосовуються такі показники ефективності та результативності:

1) показник витрат – вартісна оцінка фінансових, трудових і матеріальних ресурсів, необхідних для надання бюджетної послуги;

2) показник випуску – безпосередні результати проведених витрат, обсяг і якість наданих споживачам послуг або виконаних робіт;

3) показники кінцевих результатів діяльності – наслідки виконання органами державної влади, державними установами покладених на них функцій, поставлених завдань, реалізації програм.

Вони включають такі індикатори [3]:

– соціальної ефективності – рівень досягнення поставлених цілей, певного соціального ефекту в відсотковому або абсолютному вираженні (як конкретний результат щодо всього населення або певної групи людей, які отримали вигоду, наприклад, зниження рівня вуглекислого газу в атмосфері, скорочення злочинності, число працевлаштованих безробітних, вилікуваних хворих, підвищення загального рівня освіти населення);

– економічної ефективності – вартість витрат на одиницю випуску продукції (виконання робіт, надання послуг, наприклад, при будівництві школи таким показником можуть бути витрати держави на створення одного навчального місця);

– соціально-економічної ефективності – співвідношення отриманого соціального ефекту і здійснених витрат;

– економії – забезпечення оптимальності, економічної рентабельності придбання і використання трудових, фінансових і матеріальних ресурсів.

Перехід на бюджетування зумовлює своєчасне коригування програми для підвищення її результативності; гнучкий перерозподіл коштів з ураху-

ванням результатів реалізації програми; прийняття рішення щодо доцільності подальшого впровадження програми; підвищення відповідальності державних органів влади за виконання завдань та заходів.

Виконання бюджету будь-якого рівня завжди має конкретну мету – отримання результатів при використанні бюджетних коштів. Проте, досить часто мета бюджетної програми, на яку виділяють кошти державного бюджету, не досягається, тому що діюча система формування й виконання бюджету не орієнтована на ефективність використання бюджетних коштів, досягнення конкретних запланованих результатів.

На превеликий жаль, неефективне використання бюджетних коштів є досить поширеним явищем у бюджетному процесі, що негативно позначається на розвитку не тільки окремих галузей економіки, а й соціальної сфери, оскільки не будуються та не ремонтуються вчасно й у запланованих обсягах будинки, школи, лікарні, дороги, ще більше розпоршуються бюджетні кошти, знижується рівень соціального захисту населення, зростає кількість об'єктів незавершеного будівництва й таке інше [4, с. 48].

Ефективне використання бюджетних коштів передбачає повне, цільове їх використання відповідно до затверджених параметрів бюджетного розпису й кошторису витрат.

З точки зору економіки, наслідки неефективного використання бюджетних коштів із часом набирають великих масштабів. Додаткове навантаження на бюджет створює й об'єктивний фактор, а саме нестабільна економічна ситуація, зокрема зміна цінової кон'юнктури протягом року, що зумовлює подорожчання вартості товарів, робіт, послуг.

Проте створення ефективної моделі раціонального використання бюджетних коштів у нинішніх умовах є досить важким завданням, оскільки дуже проблематично встановити межу, де починаються та де закінчуються повноваження органів виконавчої влади у сфері соціально-економічного й культурного розвитку, виходячи з норм законодавства.

Таким чином, ефективність використання бюджетних коштів має вагоме місце в проведенні аудиту ефективності, що дасть змогу:

- оцінити рівень досягнення результативних показників бюджетної програми через співвідношення фактично отриманих та запланованих результативних показників;

- здійснити контроль за використанням бюджетних коштів;

- визначити проблеми, які негативно вплинули на процес виконання запланованих завдань;

- зберегти бюджетні ресурси шляхом внесення своєчасних змін;

- посилити відповідальність керівництва щодо організації контролю на всіх стадіях використання бюджетних коштів [5, с. 76].

Упровадження нової системи бюджетування в систему управління державними видатками передбачає проведення ряду послідовних заходів, зокрема:

- формування концепції нового підходу, котра повинна включати цілі, завдання, етапи реформи,

удосконалення й впровадження основних елементів бюджетування, таких як планування, визначення та оцінка результатів наданих послуг або виконуваних робіт, використання стратегічного бюджетування. Варто зазначити, що саме за допомогою останнього здійснюється розподіл державних коштів на основі встановлених пріоритетів, стратегічних цілей, тактичних завдань з виділенням бюджетних ресурсів, необхідних для функціонування міністерств і відомств, схвалюються основні показники фінансового плану, здійснюється їх коригування внаслідок змін, що відбулися, аналізується соціальна і економічна ефективність діяльності органів державної влади, прогноуються основні бюджетні параметри на наступні роки;

- удосконалення системи статистичного і бухгалтерського обліку, звітності та контролю за витрачанням державних коштів;

- підвищення прозорості діяльності органів державної влади, вдосконалення звітності про витрачання бюджетних коштів та досягнуті результати;

- щорічний розподіл бюджетних коштів між органами виконавчої влади та реалізованими програмами на основі результатів оцінки поданих заявок, що містять доповіді про результати діяльності та якості управління державними коштами;

- удосконалення системи оцінки і контролю соціально-економічної ефективності бюджетних витрат.

Реалізація запропонованих заходів дасть змогу сформуванню чіткого системного критеріїв та індикаторів оцінки ефективності діяльності державних органів влади, забезпечити об'єктивність оцінки результатів реалізації програм, оптимізацію структури та управління державними видатками. Крім того, зазначене сприятиме встановленню відповідності середньотермінових фінансових планів щорічно розробленим макроекономічним прогнозам, здійсненим у процесі бюджетного планування [2, с. 232-233].

Висновки з проведеного дослідження. Управління акумуляцією і витрачанням бюджетних коштів та його вплив на ефективність державного бюджетування є важливим фактором зростання добробуту та прискорення економічного розвитку країни.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кудряшов В.П. Курс фінансів: Навч. посіб. / В.П. Кудряшов – К.: Знання, 2008. – 431 с.
2. Чуркіна І.Є. Діалектика трансформації бюджетної системи України в умовах глобалізації: монографія / І.Є. Чуркіна. – Тернопіль: Астон, 2015. – С. 228-229.
3. Муєва Н.Б. Бюджетная задолженность в системе финансовых отношений / Н.Б. Муєва – [Электронный ресурс] – Режим доступа: www.lib.ua-ru.net/diss/cont/210013.html.
4. Радіонов Ю.Д. Проблема ефективності використання бюджетних коштів / Ю.Д. Радіонов // Фінанси України. – 2011. – № 5. – С. 47-55.
5. Стефанов С.Є. Аудит ефективності – закономірності виникнення та перспективи розвитку / С.Є. Стефанов // Збірник всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку державного контролю і аудиту». – К.: 2009. – 439 с.